

Joe Tomlinson, *The Social Side of Fair Process* (Społeczny wymiar uczciwego postępowania), „Current Legal Problems” 2025, vol. 78, s. 103–125, <https://doi.org/10.1093/clp/cuaf005>

Autor w opracowaniu przedstawia zagadnienie społecznego wymiaru sprawiedliwego, uczciwego postępowania organów administracji publicznej, rozważając pozytywne i negatywne skutki w tym zakresie. W tytule artykułu nie zasygnalizowano wyraźnie, że odnosi się on do społecznych skutków działań podejmowanych w toku aktywności podmiotów publicznych (quasipublicznych) w zakresie stosowania prawa administracyjnego. Powyższe wynika jednoznacznie ze wstępu, wniosków końcowych oraz ze szczegółowych rozważań analizowanego tekstu. Zagadnienie uczciwości postępowania administracji wobec obywateli, w tym w jego społecznym aspekcie, zasługuje na pogłębioną analizę, gdyż sprawiedliwe i rzetelne podejmowanie działań przez administrację publiczną stanowi centralną ideę współczesnego prawa administracyjnego. W artykule odwołano się do badań prowadzonych przez innych autorów w kilku państwach anglojęzycznych położonych na trzech kontynentach: w USA, Wielkiej Brytanii, Australii i Irlandii, co upoważnia do formułowania wniosków o charakterze ponadpaństwowym, uniwersalnym.

W pracy odniesiono się zróżnicowanych zakresów działalności sektora publicznego, w tym takich organów jak: policja, sądy, administracja skarbową czy też jednostki realizujące świadczenia z zakresu opieki imigracyjnej, opieki zdrowotnej oraz opieki społecznej. Istotnym spostrzeżeniem jest, że – przykładowo – funkcjonariusze policji „pierwszego kontaktu” odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu postrzegania systemu prawnego, a sposób, w jaki policja traktuje jednostki – uczciwie, z szacunkiem i bezstronnie – ma wpływ na chęć ludzi do przestrzegania prawa. Powyższe wskazuje na znaczenie budowania zaufania i legitymizacji poprzez sprawiedliwe traktowanie w codziennych kontaktach między społeczeństwem a organami ścigania. Badania potwierdziły także, że rzetelność działań wobec pacjenta odgrywa znaczącą rolę w przestrzeganiu zaleceń lekarskich. Pacjenci chętniej stosowali się do zaleceń lekarskich, gdy czuli, że lekarze traktowali ich z szacunkiem, dawali im głos w procesie leczenia i transparentnie wyjaśniali decyzje. Analogicznie poszanowanie sprawiedliwości i legalności w toku działań organów podatkowych wpływa na przestrzeganie przepisów podatkowych przez podatników.

W opracowaniu przedstawiono postrzeganie różnorodnych procesów działalności administracji przez obywateli, natomiast celem analizy jest szersza refleksja nad wnioskami dotyczącymi społecznego aspektu sprawiedliwego postępowania administracji.

Autor odnosi się do tego, co opinia publiczna rozumie pod pojęciem sprawiedliwego postępowania organów administracji publicznej. Dokonał przekrojowego zestawienia cech sprawiedliwego procesu i stworzył modele opierające się na badaniach innych badaczy przywołanych w pracy. Na podstawie analiz prowadzonych w różnych państwach trafnie wskazał, że przy istnieniu podobieństw między systemami mogą występować pomiędzy nimi różnice wynikające m.in. z kontekstu, czyli z różnych rodzajów interakcji z administracją publiczną i innych czynników. W pracy wskazano, że konieczne jest dalsze badanie i poszerzenie przez prawników administratywistów sposobu pojmowania sprawiedliwości w postępowaniu administracji w kontekście systemu rządów poszczególnych państw. Idea uczciwego postępowania administracji jest zagadnieniem złożonym, które – choć rozpatrywane w różnych aspektach – nie zostało dotychczas należycie zbadane w aspekcie społecznym. Koncepcja ta bazuje przede wszystkim na subiektywnych doświadczeniach obywateli związanych z działaniami administracji. Autor podkreśla, że na postrzeganie sprawiedliwego procesu wpływać będą zarówno doświadczenia poszczególnych jednostek, jak i ich bliskich czy szerzej: innych osób, kształtując perspektywy w tym zakresie. Ciekawym rozwiązaniem zastosowanym w opracowaniu jest przytaczanie wypowiedzi osób w zakresie analizowanej tematyki, częstokroć krytycznych wobec systemu administracji w danym państwie, i formułowanie na ich podstawie wniosków.

Zwrócono uwagę, że ważnym aspektem kształtowania się percepcji sprawiedliwego postępowania administracji jest okoliczność, że nie jest ona pochodną odrębnych, jednostkowych interakcji, lecz doświadczeniem z określonego procesu i wynika ze złożonych relacji jednostka–organ publiczny. Abstrahując od samego wyniku danej sprawy, sposób traktowania ludzi w ich kontaktach z administracją ma fundamentalne znaczenie dla budowania zaufania do władzy. Przestrzeganie prawa przez społeczeństwo jest często celem, do którego dążą organy publiczne, ale nie jest to jedyny rezultat, do którego zmierzają, i może wywoływać także dalsze skutki, np. składanie skarg, współpraca z organami administracji, głosowanie w wyborach, a nawet poziom śmiertelności w społeczeństwie.

Autor w sposób twórczy powtarza wysuwane przez innych badaczy pytanie, w jaki sposób można najlepiej wykorzystać prawo, aby uzyskać pozytywne skutki społeczne, i wskazuje, że pogłębianie wiedzy na temat społecznego wymiaru sprawiedliwego postępowania administracji jest istotne w tym zakresie. Doświadczenia obywateli mają znaczenie w dłuższej perspektywie czasowej, wpływając ich postawy i zachowania, co przekłada się na możliwość podniesienia skuteczności działań publicznych i kształtowanie zdolności państwa do wdrażania polityki.

*Monika Kępa**

<https://doi.org/10.14746/spp.2026.2.54.10>

* Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland | Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska, <https://orcid.org/0000-0001-9377-5160>, e-mail: monika.kepa@mail.umcs.